

активність самого студента в процесі його підготовки до майбутньої професійної діяльності, залучення в цю діяльність, здійснення управління процесом навчання через контроль із боку викладача і самоконтроль студента.

NESTERENKO V. V.

Odesa

ANDRAGOGIC MODEL OF THE FUTURE PRE-SCHOOL SPECIALIST TRAINING WITHIN THE SYSTEM OF PART-TIME EDUCATION

The article is devoted to the description of the elaboration of the andragogic model aimed at the future pre-school specialist training within the system of part-time education.

The elaborated andragogic model aimed at the future pre-school specialist training within the system of part-time education comprises four components (diagnosing, predicting, content-and-methodical, and resultant), stages of students' development as subjects of their educational activity; pedagogical conditions and ways of their realization.

Key words: model, andragogic model, training, future pre-school specialists, system of part-time education.

НЕСТЕРЕНКО В. В.

г. Одесса

АНДРАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ЗАОЧНОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье рассматривается описание разработки андрагогической модели подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения. Дано определение андрагогической модели подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения, под ним понимается идеальный образ сложного динамического процесса, который описывает в наиболее обобщенных элементах взаимосвязь организации подготовки студентов в высшем учебном заведении с внутренним движением их личностного становления, в основе которого лежит их психологическая позиция «Я – взрослый». Описаны компоненты андрагогической модели подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения, а именно диагностический, прогнозирующий, содержательно-методический и результативный. Наведена схема андрагогической модели подготовки будущих специалистов дошкольного образования в системе заочного обучения.

Ключевые слова: модель, андрагогическая модель, подготовка, будущие специалисты дошкольного образования, система заочного обучения.

Стаття надійшла до редколегії 25.04.2014

УДК 378.14

ОЛЕКСЮК О. Є.

м. Николаїв

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття присвячена розгляду питань прояву студентами творчості у процесі загальнопрофесійної підготовки. Представлений аналіз різних підходів до поняття творчості, наведені приклади творчих завдань, визначені показники та рівні професійно-педагогічної творчої діяльності студентів.

Ключові слова: творчість, професійно-педагогічна творчість, показники професійно-педагогічної творчості, рівні професійно-педагогічної творчості.

Актуальність дослідження. Для оновлення нашої держави, її становлення необхідна високорозвинута творча особистість, здатна нестандартно, оригінально вирішувати завдання, обумовлені як специфікою професії, так і життям. І навчальний заклад відіграє важливу роль у процесі розвитку і формування такої особистості. Як відмічає М. Д. Ярма-

ченко: «Метою глибокого оновлення освіти є формування творчої особистості, яку може формувати тільки творчий педагог» [10, с. 8]. Отже, розгляд проблеми творчості у педагогічній діяльності на сьогоднішній день є актуальною темою дослідження.

Тому **метою** нашої статті є саме прояв студентами творчості під час навчання в універ-

ситеті. Серед завдань, поставлених при дослідженні, головне місце займають такі: проаналізувати підходи вчених до розуміння та становлення поняття творчості; розкрити зміст творчих завдань для студентів у процесі загальнопрофесійної підготовки за певними показниками; за результатами проведеної зі студентами роботи представити рівні їхньої професійно-педагогічної творчості.

Аналіз попередніх наукових досліджень.

Творчість – процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності. Протягом тисячоліть педагоги намагалися теоретично обґрунтувати сутність творчості, виявити її прикладний характер. Так, І. Г. Песталоцці вважав навчання як творчість самого учня, надбання знань на основі саморозвитку. На думку А. В. Дістервега, щоб успішно виховувати й навчати учнів, учитель сам повинен бути творчою особистістю. Тобто, в першу чергу, необхідно у самого учителя розвивати творчі якості. К. Д. Ушинський притримувався положення, що тільки неординарна особистість може ефективно впливати на розвиток і становлення іншої особистості. Проблема творчості зайняла певне місце і у працях А. С. Макаренка. Він пропагував у педагогічній діяльності відсутність шаблонів, що називав педагогічною майстерністю.

Потреба у творчості закладена в людині самою природою – це особливий клас потреб особистості: у самореалізації, самоствердженні, творчості, бути особистістю [5, с. 189].

У процесі творчості приймають участь усі духовні сили людини, в тому числі уява, а також майстерність, яка набувається у навчанні і на практиці, що є необхідним для здійснення задуму [9, с. 162].

О. І. Клепиков та І. Т. Кучерявий розглядають творчість як елемент основи становлення людини, стверджують, що «кожен, мобілізуючи свої творчі резерви, може різко підвищити індивідуальну активність...» [3, с. 6]. О. В. Морозов та Д. В. Чернілевський, проаналізувавши сучасні тенденції у розуміння природи творчості, дійшли висновку, що існує три підходи в визначенні. Перше – визначення творчості через творчі досягнення – це діяльність людини, яка створює нові оригінальні цінності. Друге – виходячи з діяльності взагалі – початкова здібність homo до самовираження і

до самоактуалізації. Третє – інтегративний підхід – створення нового, як перетворення у свідомості і поведінці суб'єкта, так і породжувальні ним і відторгнуті від нього продукти [4, с. 33]

Визначимо основні уявлення про механізми творчості прибічників креативного підходу та підходу в області структури психологічного механізму творчості.

За поглядами Д. Б. Богоявленської такий механізм можна порівняти з механізмом інтелектуальної активності, яка сама складається з трьох рівнів: *стимульно-продуктивного (репродуктивного, пасивного), евристичного та креативного.*

До стимульно-продуктивного рівня активності відносяться такі дії особистості, при яких вони здійснюються тільки під впливом якогось зовнішнього стимулу. Це рівень дії соціального індивіду. У певних людей у даному разі саме нова діяльність викликає зацікавленість і надає задоволення; у інших – діяльність викликає зацікавленість поки вона нова та має складний характер (несе певне навантаження).

Другий рівень – евристичний. Особистостей цього рівня відрізняє прояв у тій чи іншій мірі інтелектуальної активності, що не стимулюється ні зовнішніми факторами, ні суб'єктивною оцінкою незадоволеності результатами діяльності. Кожна нова закономірність оцінюється як відкриття, творча знахідка. Обмеженість складається лише у тому, що шукаються нові способи вирішення тільки для тих завдань, які поставлені ззовні.

Третій рівень – креативний. Знайдена суб'єктом емпірична закономірність стає для нього не формальним прийомом, а самостійною проблемою, задля вирішення якої він готов залишити запропоновану йому в експерименті діяльність [2, с. 75].

Детальний аналіз зарубіжних досліджень з питань якостей і здібностей творчої особистості надає у своїх дослідженнях Л. М. Попов [6, с. 45–47].

В. І. Андреев приводить такий перелік творчих здібностей та класифікацію якостей особистості студента пристосовано до навчально-творчої діяльності:

1. Мотиваційно-творча активність та спрямованість особистості. Вона передається у

допитливості, зацікавленості, почутті захоплення, емоційному підйомі, прагненні до творчих досягнень, лідерства, отримання високої оцінки, особистісної значущості творчої діяльності, самоосвіті, самовихованню.

2. Інтелектуально-логічні. Проявляються у здібностях аналізувати, порівнювати, виділяти головне, описувати явища, процеси, давати визначення, роз'яснювати, доводити, обґрунтовувати, систематизувати, класифікувати.

3. Інтелектуально-евристичні. Складаються в здібностях генерувати ідеї, висувати гіпотези, фантазувати, асоціювати, бачити протиріччя, переносити в нові ситуації знання та вміння, переборювати інерцію мислення, мати незалежність судження, критичність мислення.

4. Самоуправління особистості. Проявляється у цілепокладанні та цілеспрямованості, вмінні планувати, самоорганізовуватися, мати самоконтроль, оцінювати самого себе, рефлексувати і коригувати.

5. Комунікативні. Передаються в здібностях використовувати досвід інших, співпрацювати з ними, організувати, відстоювати свою точку зору, переконувати інших, уникати конфліктів [1, с. 73].

Творчість притаманна не лише окремим особам. Творчість можна і треба розвивати в кожній людині. Проаналізувавши дослідження казахських вчених щодо методики роботи педагога з формування творчих умінь студентів, можна пристосувати їх наробки до педагогічної професії. Така робота повинна включати наступні основні компоненти:

Формування у студентів з самого початку навчання професії зацікавленості до творчої діяльності.

Виховання у студентів і постійне підтримання в них віри у власні творчі сили.

Спонування студентів до самостійного отримання необхідної інформації, тобто нових знань.

Розвиток індивідуальної творчої активності студентів з метою створення можливості відчувати радість творчості.

У процесі викладання нового матеріалу педагог повинен ставити завдання на можливе вдосконалення запропонованих прийомів, тим самим сприяючи постійній націленості студентів на творче осмислення дійсності.

У процесі навчання викладач повинен пропонувати студентам вирішувати проблемні ситуації, які можуть виникнути у професійній діяльності.

Розвивати уяву як основу будь-якої творчості.

Включення студентів у роботу творчих груп, колективів (наприклад, гуртки, об'єднання).

Формування у студентів критичності мислення, що носить конструктивний характер, тобто поряд із знаходженням недоліків одночасно пропонувати засоби їх усунення на основі отриманих знань та набутого практичного досвіду [9, с. 164–165]

С.О. Сисоєва у своїх дослідженнях також застосовує можливості творчого розвитку людини до професії педагога [7]. Погоджуючись з автором, зазначимо, що формування професійно-педагогічної творчості студента є одним із головних завдань вищої школи. А викладач повинен підготувати майбутнього спеціаліста до творчої діяльності у різних сферах.

Отже, творчість характеризується цілеспрямованою, наполегливою, напруженою працею. Вона потребує максимальної активності, розвинутої уяви та високої працездатності. У творчій діяльності важливого значення набуває вміння узагальнювати досвід, творчо застосовувати теоретичні знання та практичні навички у нових ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. У практиці нашої роботи ми застосовували три типи суб'єктів творчості, які розроблені Л. М. Поповим [6, с. 56–57]. *Індивідуальний суб'єкт* творчості – це окремо взятий студент. *Груповий суб'єкт* творчості – це група, колектив студентів, які в умовах міжособистісної взаємодії займаються вирішенням будь-якої творчої проблеми, ситуації в умовах єдиного часу та простору, наприклад, група учасників мозкового штурму. Головним в цьому разі стає сам процес вирішення ситуації і вироблений при цьому продукт. Поняття «*сукупний суб'єкт*» творчості визначає у більшій мірі увесь діапазон творчих можливостей якоїсь групи студентів, які при вирішенні однієї задачі діють не обов'язково разом. За результатами дій сукупний суб'єкта творчості, який складається з окремих студентів, які вирішували

одну й ту ж саму проблему у кожному випадку самостійно, в умовах різного часу та простору і показали свій рівень здібностей, ми можемо побудувати увесь діапазон проявлених здібностей, а кожного учасника сукупної діяльності оцінити за його потенційними здібностями зробити вклад у вирішення проблеми.

Завдання, які виконували студенти у ході вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу були спрямовані на чергування усіх трьох типів. Так, творчі завдання зі спецкурсу «Усвідомлене батьківство», які полягали у створенні нових сімейних традицій, складанні заповідей виховання дитини у сім'ї або поради як показати дитині, що ви її любите, написання творів «Батьками народжуються чи навчаються бути?» тощо, носили індивідуальний характер. Індивідуальною творчістю було і завдання по складанню стратегічного плану життя студентами першого курсу у рамках дисципліни «Психологія загальна». Студенти за запропонованим планом із дванадцяти пунктів «творили» своє майбутнє життя, намічали перспективи, вирішення яких приведе до здійснення запланованих цілей [8].

Характер сукупного суб'єкта творчості носило завдання по складанню «Портрету ідеальних батьків», де кожна мікрогрупа виконувала свою частину портрету, а потім, складаючи разом вироблені у ході творчої діяльності, якості особистості, риси характеру, вміння та навички ідеальних батьків, відшліфовували сукупний продукт – портрет ідеальних батьків. Групова творчість проявлялася при виконанні завдання зі спецкурсу «Методика соціально-виховної роботи у сучасних умовах» – підготовка проекту «Виховна технологія майбутнього». Кожна мікрогрупа студентів готувала свій проект виховної технології за визначеним планом, готувала презентацію та проводила захист виробленого проекту. Групова творчість проявлялася студентами при рольовому розігруванні педагогічних задач та знаходження найефективнішого способу її вирішення у ході практичних занять спецкурсу «Психолого-педагогічний супровід роботи класного керівника з батьками».

Виконання усіх завдань творчого характеру показало різну ступінь задіяння студентами уяви та мислення, набутого власного і передового педагогічного досвіду, активності,

ініціативи. Для оцінки діяльності студентів був розроблений комплекс показників та рівнів. Запропонований комплекс показників і рівнів оцінювання ефективності процесу творчості у діяльності студентів ґрунтується на узагальненні науково-методичної літератури, аналізу досвіду інших викладачів та результатів експериментальної роботи. Цей комплекс може змінюватись, доповнюватись в залежності від рівня накопичених теоретичних знань та мети, яку ставить експериментатор-дослідник, а також від умов самої експериментальної роботи.

Отже, проаналізувавши дослідження вчених, можна представити узагальнене поняття «професійно-педагогічна творчість», високий рівень якої є найкращою оцінкою ефективності проведеної педагогом творчої роботи і може складатися з таких показників як

а – «творча уява та мислення»;

в – «творче застосування педагогічного досвіду»;

с – «творчий стиль життя».

У майбутнього професіонала повинні бути сформовані вміння і навички творчого мислення, творчої уяви, творчого підходу до розв'язання як професійних, так і життєвих проблем. Тому показником **а** виступає «творча уява та мислення».

Показником **в** обрали «творче застосування педагогічного досвіду» як власного, так і інших вчителів, вихователів. Бо він показує рівень професійних вмінь, вмінь творчо мислити, глобально бачити проблему, обґрунтовано підійти до аналізу педагогічної діяльності і знайти можливість перетворити цей досвід стосовно своєї особистості.

Навчальний процес, процес пізнавальної діяльності необхідно будувати таким чином, щоб студент зміг творчо застосувати свої знання та вміння, мав можливість подальшого розвитку творчості. Перед викладачем педагогічного закладу освіти постає завдання: допомогти студентам піднятися до вищого та найвищого рівня творчості. І творчості не тільки в професійній сфері, а й у побудові стилю власного життя.

Тому третім показником **с** є «творчий стиль життя». Формування творчого стилю потребує від кожного студента зусиль, спрямованих на перетворення свого життя на сво-

ерідний мистецький витвір, згідно індивідуального особистого «Я».

При проведенні зі студентами певної роботи дійшли висновку, що уся діяльність студентів, тобто «професійно-педагогічна творчість» її показники, може бути умовно представлена через такі відповідні рівні:

а – творча уява та мислення

Вищий рівень – студент реалізує дії, які виходять за межі вже існуючого; рішення не схожі ні на які попередні, не мають аналогів; полюбляє працювати над складними завданнями, не потребує на допомогу, здатний знайти рішення самостійно; бачення і розуміння вимог далекого майбутнього; швидко виявляє проблему; створює альтернативні системи рішення; постійний пошук оптимальних рішень; може швидко підключитися до розробки інших проблем; робить повні, глибокі, кваліфіковані узагальнення та умовиводи.

Високий рівень – удосконалення та поліпшення вже існуючих методів, рішень; оригінальність вирішення проблеми, деякі компоненти рішення не мають аналогів; вміння знаходити вірне рішення після нетривалого періоду роботи; добре знає проблему і бачить перспективи майбутнього; вміло співвідносить елементи дійсності, користується накопиченим вантажем.

Середній рівень – при виробленні рішення за основу може взяти вже існуюче рішення аналогічної проблеми; асоціація та абстрагування студенту вдається не завжди; не полюбляє працювати над дуже складними завданнями, у роботі обов'язково потребує на первинну допомогу; на вирішення проблеми йде багато часу; бачить проблеми лише близької перспективи.

Низький рівень – при роботі над поставленою проблемою не може відійти від шаблону, стереотипу мислення; постійно потребує на допомогу; погано абстрагує; слабка гнучкість та логічність мислення; самостійно не може виділити проблему; знайдене рішення не завжди вірне; може працювати одночасно тільки над вирішенням однієї проблеми.

в– творче застосування передового педагогічного досвіду.

Вищий рівень – студент постійно пропонує до введення у педагогічну діяльність новаторських методик і технологій; систематично

аналізує, узагальнює і розповсюджує педагогічний досвід.

Високий рівень – студент модернізує та удосконалює існуючі методи, форми, прийоми навчально-виховного процесу; систематично ознайомлюється та узагальнює досвід вчителів, вихователів.

Середній рівень – студент застосовує у навчально-виховному процесі елементи нових технологій; періодично звертається до ознайомлення з педагогічним досвідом інших педагогів і, коли бачить в цьому потребу, переносить на власну педагогічну діяльність деякі прийоми та засоби, не змінюючи їх; власний педагогічний досвід не узагальнює.

Низький рівень – студент не систематизує надбанні за період роботи матеріали, має уявлення про існування того чи іншого педагогічного досвіду, але знайомиться з ним фрагментарно і впроваджувати не вважає за необхідне; елементи нового досвіду вносить у педагогічний процес ситуативно, лише тоді, коли цього потребує обставини (комісія, атестація, відкритий урок, відкрите заняття тощо).

с – творчий стиль життя

Вищий рівень – студент веде постійний пошук нових продуктивних форм організації життя як для себе, так і для інших людей за їх проханням; націленість на об'єднання близьких за ідеєю людей у колектив; збагачує себе та інших усіма своїми ціннісними надбаннями; постійно працює над самовдосконаленням і пропагує цей процес для інших; власним прикладом надихає оточуючих на вдосконалення себе як особистості і свого стилю життя.

Високий рівень – вносить нововведення в різні сфери свого життя та життя оточуючих; постійно працює над удосконаленням цих нововведень; систематично поповнює свій культурно-просвітницький рівень; проводить роботу по самовдосконаленню і якщо необхідно може запропонувати її для інших.

Середній рівень – вносить нововведення лише в деякі сфери власного життя (наприклад, професійна, проведення вільного часу, канікули, відпустка, здоров'я), які можуть тривати не довго; роботу по самовдосконаленню проводить періодично; пропагує свій погляд на стиль життя лише близькому оточенню.

Низький рівень – не працює над удосконаленням свого стилю життя; не бажає вносити в сферу власного життя творчість; не цікавиться надбанням культури; не змінює вже складеного стереотипу діяльності.

Висновок. Таким чином, проведене дослідження професійно-педагогічної творчості студентів у процесі загальнопрофесійної підготовки дало можливість виявити показники та рівні, за якими студенти проявляють себе як творча особистість.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого дослідження потребує розробка більш широкого банку завдань творчого характеру для студентів з урахуванням специфіки професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. — М., 1988. — 107 с. — С. 73—86.
2. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д. Б. Богоявленская. — М. : Просвещение. — 1986. — 97 с. — С. 73—79.

3. Кучерявий І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посіб. / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков. — К. : Вища шк., 2000. — 288 с.
4. Морозов А. В. Креативная педагогика и психология : учеб. пособ. ; 2-е изд., испр. и доп. / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский. — М. : Академический Проект, 2004. — 560 с.
5. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб / П. А. М'ясоїд. — К. : Вища шк., 1998. — 479 с.
6. Попов Л. М. Психология самодеятельного творчества студентов / Л. М. Попов. — Казань : Изд-во Казанского университета, 1990. — 237 с.
7. Сисоєва С. О. Основы педагогической творчості вчителя : навч. посіб. / С. О. Сисоєва. — К. : ІСДОУ, 1994. — 112 с.
8. Технологія цілепокладання та життєтворення. Методичні рекомендації для кураторів, класних керівників, викладачів, учителів та психологів навчальних закладів ; 2-е вид., перероб. та допов. / Автор-упорядник О. Є. Олексюк. — Миколаїв : МДУ, 2005. — 51 с.
9. Устемиров К. Профессиональная педагогика / К. Устемиров, Н. Р. Шаметов, И. Б. Васильев ; под ред. К Устемирова. — Алматы, 2005. — 432 с.
10. Ярмаченко М. Д. Шляхи вдосконалення курсу педагогіки в педагогічних вузах / М. Д. Ярмаченко // Вища педагогічна освіта : наук.-метод. зб. / МО України. — Полтава, 1994. — Вип. 17. — С. 5—8.

ОЛЕКСЮК О. Е.
Mykolaiv

PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL CREATIVITY OF STUDENTS DURING GENERAL PROFESSIONAL TRAINING

The article is devoted to the issues of display student art in the general professional training. The analysis of different approaches to the concept of creativity is presented, examples of creative tasks are suggested, the parameters and levels of professional and pedagogical creativity of students are defined.

Keywords: creativity, professional and pedagogical work, vocational and educational performance art, levels of professional and pedagogical creation.

ОЛЕКСЮК О. Е.
г. Николаев

ПРОФЕСИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ОБЩЕПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Статья посвящена рассмотрению вопросов проявления студентами творчества в процессе общепрофессиональной подготовки. Представленный анализ разных подходов к понятию творчества, приведены примеры творческих заданий, определены показатели и уровни профессионально-педагогической творческой деятельности студентов.

Ключевые слова: творчество, профессионально-педагогическое творчество, показатели профессионально-педагогического творчества, уровни профессионально-педагогического творчества.

Стаття надійшла до редколегії 28.04.2014